

Čas plynie neuveriteľnou rýchlosťou a málokto by sa bol nazdal, že od narodenia významnej osobnosti a azda jediného vyhraného prozaika slovenskej katolíckej moderny Pavla Hrtusa Jurinu uplynie 1. októbra už 100 rokov.

Pavol Hrtus Jurina (vl. menom Pavol Hrtus) sa narodil roku 1919 v kysuckej obci Klokočov a zomrel v emigrácii roku 1994 v austrálskom Melbourne. V rodisku navštevoval ľudovú školu, odkiaľ odišiel do misijného domu Spoločenosti Božieho slova (SVD) v Spišskom Štiavniku. Stredoškolské štúdium začal na Reálnom gymnáziu v Nitre, kde sa zoznámil s básnikom Jankom Silanom, ktorý ho povzbudzoval do literárnej činnosti, keďže Jurina sa už v tomto čase javil ako veľmi talentovaný autor. Čoskoro začal publikovať pod pseudonymom Paľo Jarin v nitrianskom časopise Svornosť a v stredoškolskom časopise Rozvoj. Práve Rozvoj uverejnil mladému autorovi niekoľko juvenilných básní, ktorých motivické jadro naplnila vôňa rodnej kysuckej zeme, úcta k ľudskej práci, radosť i tragédia ľudského života, pričom sa vo všetkom zrkadlil jeho zjavný kresťanský postoj. Hoci si Hrtusova matka veľmi želala, aby šiel študovať teológiu, mladý Pavol sa rozhodol pre štúdium na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave (súčasná Univerzita Komenského).

Od septembra 1944 pracoval ako kultúrny referent a redaktor v Spolku svätého Vojtecha v Trnave, kde tesne pred skončením druhej svetovej vojny dostal povolávací rozkaz. Po absolvovaní päťmesačnej základnej vojenskej služby v Ostrave sa vrátil do Trnavy, kde redigoval dve edície Spolku svätého Vojtecha a pracoval ako vedúci vydavateľského oddelenia. V tom čase však už politická situácia na Slovensku nebola jednoduchá a po prevzatí moci komunistami sa rozhodol 1. mája 1948 emigrovať cez Česko do Nemecka, kde zostal v zbernom tábore utečencov v americkom okupačnom sektore Nemecka. Začiatkom decembra odcestoval do Austrálie odkiaľ sa už domov nikdy nevrátil. Hoci svoju existenciu na austrálskom kontinente začínal ako manuálny pracovník Juhoaustriálskych železníc, postupom času sa snažil obzerať za prácou, v ktorej by mohol využiť svoje bohaté redakčné a spisovateľské schopnosti. Tie napokon využil v systematickej práci pre časopis Slovenský štít (písal denné reportáže, fejtóny, články). Napokon v rozpäti rokov 1962 – 1985 pôsobil ako profesor latinčiny, literatúry a filozofie na austrálskych stredných katolíckych školách. V roku 1985 odišiel do dôchodku. Žil na predmestí Melbourne, v rodinnom dome v Mount Waverley (č. 55) v austrálskom štáte Victoria.

Peter Cabadaj v publikácii Slovenský literárny exil poukázal – pri charakteristike osoby Pavla Hrtusa Jurinu – na skutočnosť, že svojimi prózami „upozornil na seba už na Slovensku. Kritika si všimla jeho narátorský talent, umocnený silným lyrickým citením, slovným experimentovaním a detailnou znalosťou rodných kysuckých reálií“ (Cabadaj, 2002, s. 150). Jeho knižná prvotina Preľatí ohnivá (1943, druhé vydanie v roku 2006) obsahovala päť relatívne samostatných poviedok (Dezertér; Kožuštek; Migos, papa hubu ham; Strminy; Šum poli opustených), z ktorých sála vrchárska atmosféra a religiózna náplň, zosobňujúca jednoduchého človeka, „ktorý zápasí s vlastnými predstavami, svedomím, myšlienkami“ (Holeštiak, 2008, s. 21). Jurina cez prizmu dvojnej témy, zakotvenej v opozícii človek – hora, prezentuje zviazanosť človeka s nadprirodzenými silami, verí v spravodlivý posmrtný život, a to všetko vyjadruje v perspektíve originálneho umeleckého štýlu, zasadeného – v tom období – do vrcholného bodu lyrizovanej prózy.

V roku 1946 vyšli Jurinovi preklady mediatívnych spisov sv. Augustína Aurélie pod názvami Duchovná rukoväť a Rozhovory duše s Bohom, ktoré sa vyznačovali množstvom úvah o Bohu a o rok neskôr posledná kniha napísaná na Slovensku a vydaná tesne pred odchodom do emigrácie s názvom Kameň na kameni (1947). V danom románe, rozčlenenom do šesťnástich kapitol, sice zobrazil životnú tragédiu dedinského človeka avšak nechýba v ňom idea povzbudenia, aby človek s láskou prijmaj prídelené kríže, pretože „život je lampa vystavená vetru“ (Holeštiak, 2008, s. 23). Ako uvádzajú autori publikácie Biele miesta v slovenskej literatúre, Jurina vložil do širokého epického rámca všetko, čo k nemu patrilo (zmeny času a miesta deja, vývin deja, rozličné formy komunikácie, vyhrocovanie a vývin konfliktných situácií, postupnosť, riešenie, šírka deja a pod.). „Stará žena Apolónia Hamajová leží na smrteľnej posteli a pred duchovným zrakom sa jej premieta celý život, chudobné a ťažké detstvo, výchova deti, boj so zlými ľuďmi a s nepriajným osudom, zápas o vieru v sebe i okolo seba – to sú ohnivá epickéj

reči, ktorá nás udivuje stálou premenou výrazových foriem, rozprávačských situácií, dejových vrstiev i kompozičného celku“ (Hviš – Marčok – Bátorová – Petrik, 1991, s. 161). Román tak možno zaradiť medzi významné diela modernej prózy, pretože imponuje originalitou, výrazovou mnohohľadnosťou a rozprávačskou nevšednosťou.

Jurinova prvá kniha beletristického charakteru vydaná v emigrácii dostala názov Z reči do reči (Melbourne, 1964). Príhovor spisovateľa a ďalších 9 kapitol možno vnímať ako dokumentárno-beletristické prózy, v ktorých odkryl pred očami recipienta „skúsenosti a zážitky prvých slovenských prisťahovalcov v Austrálii“ (Holeštiak, 2008, s. 48). Jurinove rozprávačské kvality, v ktorých sa odráža i súcitné stotožnenie s osudom rozprávača, tak zaradili dielo k cenným príspevkom o dejinách slovenského vysťahovalectva do Austrálie. Druhá kniha, ktorá vyšla Jurinovi v Austrálii, má názov Dávno a potom (1969). V štrnástich autonómnych kapitolách sa vrátil do chotárov rodných Kysiec. Istý recenzent v časopise Slovenský štít poukázal na skutočnosť, že v „dielu prechádzame z prítomnosti do minulosti, preskakujeme doliny a z času na čas sa ocitáme v Austrálii, ktorú vnímame ako referenciu k skutočnosti“ (Holeštiak, 2008, s. 49).

V roku 1972 vydal P. H. Jurina knihu alegorických próz s názvom Daň z krvi (v roku 2006 vyšlo zásluhou Matice slovenskej jej druhé vydanie), v ktorej sa výrazne oslabila príbehová zložka, a to na úkor impresívnej obraznosti, symbolickosti a lyrizácie, a tak možno hovoriť o tzv. básňach v próze. Následne v roku 1979 vyšli Jurinovi hneď dve knihy, z ktorých prvá má názov Jazva (väčšina príbehov odkazuje na zážitky táborového života utečencov) a druhá My vrchári (šesťnásť príbehov s kysuckou tematikou). Ďalšia kniha reflexívnych próz a esejí, ktorá vyšla v Melbourne roku 1982, dostala názov Šlapaje... „Dalo by sa povedať, že tieto drobné prózy možno nazvať čriepkami, lebo išlo o čriepky spomienok, ohlasov i odrazov života krajanov v cudzine i vo vlasti, lebo obraz domova im z mysle nikto nevyrazil. V týchto literárnych stopách cítiť kvapky slovenskej krvi i talentu, vzdoru i hrôzy, keď autor Šlapaji zistil, že zo Slovenska

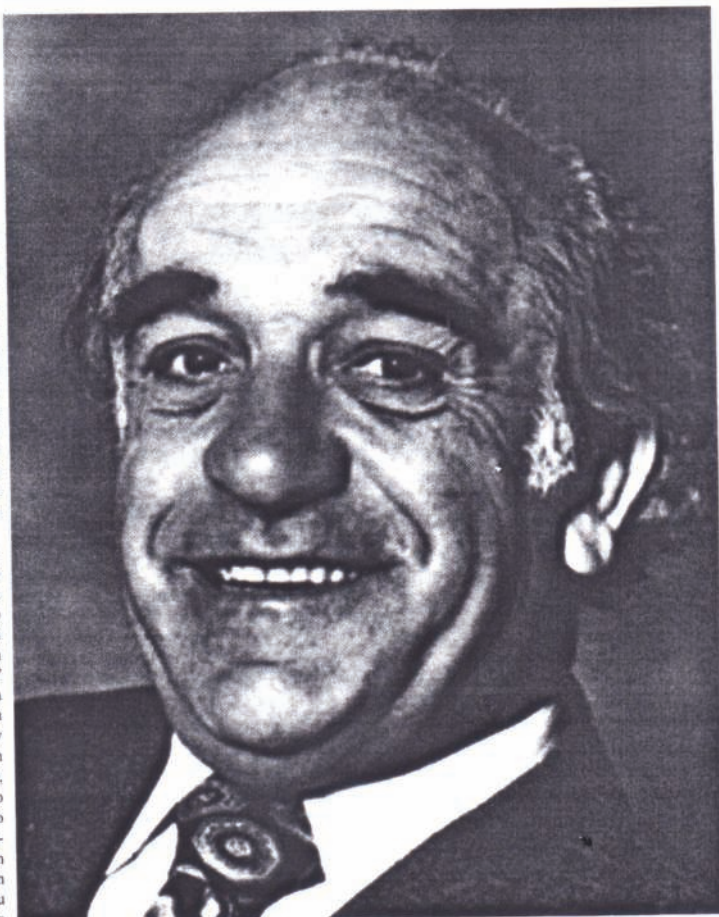
JÁN GALLIK

Storočnica kysuckého veľikána

od roku 1968 prichádzali ľudia, aj inteligencia, nepoznajúci neraz ani slovenských spisovateľov“ (Holeštiak, 2008, s. 61).

V emigrácii tvoril P. H. Jurina príležitostne i poéziu, prevažne v náboženskom duchu, pričom najznámejšími publikovanými básňami sú Vzývanie, Turzovke, Pútnická či Pastierska. Práve v básni Pútnická dokonale zobrazil „určitú symbiózu medzi bolesťou Božej Matky a bolesťou emigrantov“ (Holeštiak, 2008, s. 42), počujúc „šaštinske zvony až v austrálskom Melbourne“ (Holeštiak, 2008, s. 42). Touto básňou predznamenal životné i umelecké poslanie tých, ktorí si uvedomovali Claudelove slová o dráme, ktorú vnieslo náboženstvo do ľudského života a jej zavŕšením v Smrti aj najvyššiu formu drámy, ktorou je pre každého skutočného nasledovníka Božského spasiteľa obeta: „Chromí a doráňani / ku Tebe z diaľky idú, naša Pani. / Chromí a nevidomí... / Hlas dojatím sa v hrdle lomí. / Len hístka nás tu, matka, stojí... / Sme z Melbourne a sme Tvoji. / Čím ďalej od Šaština, / tým bližšie si nám, Bolestivá, / bo Tvoja bolesť s našou splyva“ (Jurina, in Holeštiak, 2008, s. 42). Jeho básne boli taktiež publikované v antológii Zdravica sv. Cyrilovi a Metodovi, ktorá vyšla v Ríme roku 1963, t. j. pri príležitosti 1100. výročia príchodu solúnskych bratov na Veľkú Moravu.

Pavol Hrtus Jurina, podobne ako ďalší významný slovenský katolícky autor Pavol Strauss, sa snažil

Pavol Hrtus Jurina ako pracovník na železnici

vyjadriť svoj autorský a ľudský postoj ku skutočnosti aj prostredníctvom esejistickej tvorby. Eseje pravidelne uverejňoval v rozličných exilových časopisoch, almanachoch či kalendároch, pričom v roku 1987 uverejňoval v časopise Kanadský Slovákpublicistickú sériu s názvom Pred anjelským trúbenním, ktorú knižne vydal v roku 1994 Spolok svätého Vojtecha v Trnave, a v rokoch 1988 – 1989 mediatívny a spomienkový súbor článkov Návrat na výšiny, ktorý taktiež vyšiel knižne, tentokrát zásluhou Zahraničnej Matice slovenskej v roku 1991 (Toronto – Ružomberok). Ako uviedol Jozef Melicher, v rámci hodnotenia prvej menovanej publikácie, „knižka predstavuje svojrázny epizodický pohľad na slovenské kultúrne dianie prefiltrované emigrantskou nostalgiou a izoláciou“ (Melicher, 1995, s. 153). V druhej menovanej publikácii, ktorú autor označil za semioautobiografickú prózu, vydáva neúplné a čiastočne svedectvo o svojej mladosti, rodnom kraji a jeho ľuďoch po dlhých rokoch neslobody. „Z pozície emigranta hodnotí dobu a ľudí v nej skôr blahosklonne než kriticky. Mozaikovitost' spomienok, ich kaleidoskopické vzájomné prelnanie sa bez pevnej časovej následnosti spôsobuje, že autorovo rozprávanie sa neustále dynamizuje, aktivizuje. Nehrozi mu epický stereotyp ani mentorská šablóna. Sám autor priznáva, že prád spomienok naozaj nie je plynujú a zatiaľ, kým niektoré javy zveľičuje, iné proporcionálne nezvýrazňuje alebo i zamlčuje. (...) Prelínajú sa tu náboženské motívy s prejavmi úprimného i formálneho kresťanstva s folklórnymi obrázkami, poverové bytosti (bosorky, šarkany, sotony, svetelnosti, revenanti, vodníci) s typickými figurami a javmi kysuckej biedy (žobráci, tuláci, zbojníci, hlad, cholera, alkoholizmus, detská úmrtnosť, územníctvo). Sme svedkami susedských zväd s irečnými nadávkami, máme tu konfrontáciu náboženstva s poverčivosťou. Autor pri svojej skromnosti nepokladá tieto zistenia za prízrež kysuckým ľudovým svetozorom, ale iba za kôpku detských záhad“ (Melicher, 1995, s. 151). Autorovu bezprostrednosť a ľahkosť rozprávačského umenia možno odvodíť aj z jeho spomienky na odchod do exilu: „Vravím, že sa nebojím divých sviev? Vlastne, mal som sa priznať, že to boli svine, ktorých som sa bál a pred ktorými som si chcel zachrániť aspoň tú štipku života, preto som sa predieral v prvomájovú nedeľu cez tmú a hústnu kdesi za Ašom. Ale to boli inakšie svine, zo Stalinovho cárku, tých som sa plašil, nie tých, čo sa dohnali na kysucké grapy odkiaľsi z Poľska“ (Jurina, 1991, s. 9). Spomienkové rozprávanie sa teda uskutočňuje prostredníctvom jurinovsky typického poetického ozvlášťovania reálnych javov, dotýkajúc sa lyrického naturizmu, s častým výskytom personifikácií a prírodných prírovnaní. Jozef Melicher uvádza tieto príklady: U Jurinov sa večer nesvieti, ale „chalupa žmurká drobnými okienkami“, tma tu nebýva, iba „slnko zakázalo ľuďom prísť na návštevu“, v Turzovke sa nezvoní, to iba „udierajú do uší zvuky troch rozkolísaných kovových hlásateľov z Božieho stánku“ (Melicher, 1995, s. 152). Jurinovu knižku, ktorá svojím umeleckým jazykom upustila od strohého jazyka vecnej prózy, možno chápať ako obohatenie slovenskej memoárovej literatúry o nový rozmer. Posledné dielo vyšlo P. H. Jurinovi symbolicky na jeho rodných Kysuciach, konkrétne v Čadci, na sklonku roka 2000. Prozaické príbehy (spolu s divadelnou hrou), ktoré publikoval autor zväčša v exilových časopisoch, zozbieral a usporiadal do knihy s názvom Diera do sveta, jurinológ Pavol Holeštiak, ktorý je zároveň autorom veľmi dôležitej monografie o P. H. Jurinovi Exulant, ktorý neodšiel (2008). Napokon celú tvorbu Pavla Hrtusa Jurinu možno vnímať ako takú, v ktorej zostal – i po nútenom odchode z vlasti – verný svojmu rodu a svojej krajine, nezabúdajúc na neľahký osud slovenského človeka, na osud robotných predkov i jeho súčasníkov, bojujúcich o bohatstvo slovenskej svojbytnosti a kultúry.

Je preto uctyhodné, že Kysučania na svojho významného rodáka nezabúdajú, a okrem iného organizujú každoročne Kysuckú knižnicu v Čadci doslova festival duchovnej literárnej tvorby s názvom Jurinova jeseň (celoslovenská literárna súťaž v písaní poezie a prózy i súčasťou ktorých sú ďalšie hodnotné knižnicové aktivity, realizované počas niekoľkých dní jeho konania. Dovolím si na záver poďakovať všetkým, ktorí morálne i finančne podporujú danú súťaž, a to najmä Žilinskému samosprávnemu kraju, všetkým súčasným i bývalým pracovníčkam a pracovníkom Kysuckej knižnice v Čadci (lebo sú telom i dušou tejto vzácnkej aktivity), najmä pani riaditeľke Janke Birovej, ktorá sa veľmi zodpovedne zhostila úlohy pokračovať v organizácii súťaže i celého podujatia. Obci Klokočov, Fondu na podporu umenia, všetkým mediálnym partnerom, najmä dvojitzdeniaku, Kultúra a jej šéfredaktorovi Teodorovi Krížkovi,

ktorý je s Jurinovou jeseňou spätý od samého počiatku a zároveň je i predsedom odbornej poroty, ktorá každoročne hodnotí niekoľko stoviek literárnych prác, taktiež dlhoročným účinkujúcim, moderátorom i recitátorom ocenených literárnych diel (Hilda Michalíková a Jozef Šimonovič) a bývalej riaditeľke Kysuckej knižnice Janke Mudrikovej a súčasnej riaditeľke Kultúrneho a spoločenského strediska v Turzovke Darinke Bajákovéj, ktoré niekoľko rokov obetovali práci na nesmieme kvalitnej organizácii Jurinovej jesene. Dodnes obe úzko spolupracujú na realizácii podujatia.

V neposlednom rade vďaka Bohu, že je stále chuť a možnosť nielen zo strany organizátorov, ale tiež súťažiacich tvoriť a uvažovať v intenciách kresťanskej spirituality, pretože napriek tomu, že súčasný svet sa snaží tvrdiť niečo iné, tak „náboženstvo je podstatou kultúry a kultúra je výrazom náboženstva“, ako to krásne vystihol teológ Paul Tillich.

LITERATÚRA:

1. CABADAJ, P. Slovenský literárny exil 1939–1990. Martin: Matica slovenská, 2002. 204 s. ISBN 80-7090-647-2.
2. HOLEŠTIAK, P. Exulant, ktorý neodšiel. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2008. 159 s. ISBN 978-80-8061-314-3.
3. HVIŠČ, J. – MARČOK, V. – BATOROVÁ, M. – PETRIK, V. Biele miesta v slovenskej literatúre. Bratislava: SPN, 1991. 259 s. ISBN 80-08-01577-2.
4. JURINA, P. H. Návrat na výšiny. Toronto – Ružomberok: Zahraničná Matica slovenská, 1991. 176 s.
5. MELICHER, J. Zamlčovaná literatúra. Nitra: VŠPg, 1995. 188 s. ISBN 80-8050-053-3.

Pavol Hrtus Jurina s manželkou Dariou a priateľom Jozefom M. Kolmajerom

PREĽATÉ OHŇAVÁ

Z REČI DO REČI

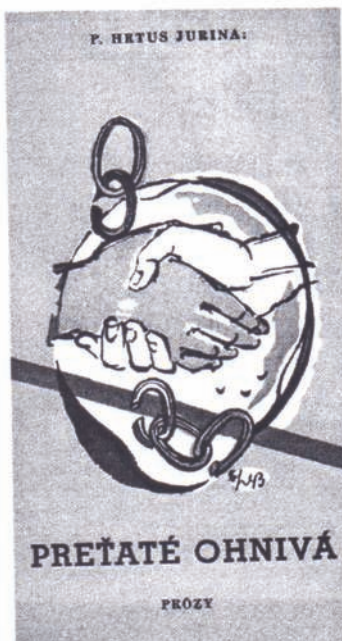
O PRVÝCH SLOVÁKOCH V AUSTRÁLI

PAVOL HRTUS JURINA
MELBOURNE 1964

PAVOL HRTUS JURINA

DÁVNO
A
POTOM

PREĽATÉ OHŇAVÁ

PRÓZY

NÁVRAT
na
VÝŠINY

Z tvorby Pavla Hrtusa Jurinu